

13.11.2019

EOAK/286/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

KUNNALLE HUOMAUTUS – HENKILÖNTARKASTUS LASTENSUOJELULAITOKSESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli sijaishuoltopaikkansa Ojantakasen perhekodin menettelyä henkilöntarkastuksen tekemisessä. Kantelija oli kertomansa mukaan riisutettu perhekodissa alasti henkilöntarkastuksen yhteydessä.

2 SELVITYS

Sijoittajakunnalta (Kokkola) pyydettiin selvitystä siitä, miten se ja sen vastuussa olevat viranhaltijat olivat valvoneet kantelijan sijaishuollon järjestämistä niin Ojantakasen perhekodissa kuin kantelijan uudessa sijoituspaikassa Nummelan nuorisokodissa. Erityisesti selvitystä pyydettiin siitä, miten rajoitustoimenpiteiden käyttöä oli valvottu kantelijan sijaishuoltopaikoissa.

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvotukuntayhtymä Soite antoi selvityksen, johon oli liitetty Ojantakasen perhekodin selvitys.

3 RATKAISU

3.1 Henkilöntarkastus

3.1.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Henkilöntarkastuksesta säädetään lastensuojelulain 66 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, hänelle saadaan asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus.

Henkilöntarkastuksen tekeminen edellyttää aina yksittäistapauksellista harkintaa ja säännöksessä tarkoitettua edellytyksen ”perusteltua syytä epäillä” täyttymistä. Tämä peruste on jokaisella kerralla kirjattava rajoitustoimenpidettä koskeviin asiakirjoihin siten, kuin lastensuojelulain 74 §:ssä erikseen säädetään.

3.1.2 Asiakirjoista ilmeneviä tietoja

Ojantakasen perhekodin selvityksessä todetaan seuraavaa:

”Henkilöntarkastus suoritettiin siten, että toinen ohjaajista tarkasti kantelijan mukana olleita matkatavaroita, ja samanaikaisesti toinen ohjaajista pyysi vaatekappale kerrallaan kantelijaa ojentamaan vaatteita päältään ohjaajalle tarkempaa tarkastusta varten. Kantelija oli laittanut lääkkeet kannelliseen, läpinäkyvään Tupperware-purkkiin, jonka oli piilottanut alushousuihinsa. Purkki oli sen verran pienikokoinen, että se olisi voinut hyvinkin jäädä ohjaajilta huomaamatta alushousujen läpi.”

Edelleen selvityksessä todetaan seuraavaa:

”Henkilöntarkastuksissa lapselle kerrotaan ennen varsinaista tarkastusta tarkastuksen perusteet, sekä kysytään lapselta, onko mukana mitään kiellettyjä esineitä tai aineita, etteivät ohjaajat loukkaa itseään

mihinkään terävään. Tällä myös annetaan lapselle mahdollisuus antaa itse tarkastuksen alussa kielletyt tavarat pois tehden itse tarkastus lapselle itselleen vähemmän jännittävemmäksi tilanteeksi. Huoneen verhot lasketaan, eikä tilaan päästetä muita kuin tarkastuksen suorittavat ohjaajat sekä nuori itse. Lapselle kerrotaan, että tarkastukseen kuuluu myös alushousujen sekä ihon välinen alue, ja vaihtoehtoiksi tarjotaan joko käyttää alushousuja nilkoissa asti, tai sitten itse vaihtaa puhtaat housut tilalle. Lapseen ei kosketa tarkastuksen yhteydessä. Lapselle myös kerrotaan, ettei tarkastuksesta tehdä kirjallista päätöstä.”

Vielä selvityksessä todetaan seuraavaa:

”Koemme että fyysinen koskemattomuus on ensimmäinen ja suurin huomioitava kriteeri vaatteiden ja ihon väliä tarkastettaessa. Tällä tavoin toimiessa tarkastus saadaan tehtyä parhaalla mahdollisella tavalla. Yleensä tarkastettavalle suodaan mahdollisuus verhoutua esim. pyyhkeeseen jonka alla vaihtaa kaikki päällä olevat vaatteensa tarkastajien läsnä ollessa. Tällä tavoin toimiessa on tosin mahdollista että esim. nivus -alueelle kiinni teipatut aineet/esineet voivat jäädä huomaamatta.”

3.1.3 Arviointi

Henkilöntarkastusta koskeva säännös ei oikeuta lapsen riisuttamiseen sillä tavoin, että lapsen alastonta kehoa voitaisiin tarkastella silmämääräisesti.

Kantelijan sijoittajakunnan selvityksestä ilmenee, että kantelijalle oli tehty ainakin kaksi henkilöntarkastusta, joissa kantelija oli riisutettu alasti.

Totean, että Ojantakasen perhekotiin tehtiin ennalta ilmoittamaton tarkastus 20.–21.11.2018. Tarkastuksesta laadittiin pöytäkirja (EOAK/5916/2018), joka on luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilta www.oikeusasiamies.fi. Tarkastuspöytäkirjassa kiinnitettiin Ojantakasen perhekodin huomiota muun muassa henkilöntarkastuksen tekemiseen ja edellytettiin, että Ojantakasen perhekoti luopuu henkilöntarkastuksen yhteydessä lasten riisuttamisesta. Pöytäkirjassa todetaan vielä, että henkilöntarkastusta ja -katsastusta tehtäessä pitää ottaa huomioon lapsen ikä, sukupuoli, sukupuoli-identiteetti, kehitystaso, lapsen yksilölliset ominaisuudet sekä uskonto ja kulttuuritausta ja valittava sellainen toimenpiteen toteuttamistapa, jolla mahdollisimman vähän aiheutetaan lapselle haittaa.

Tarkastus itsessään on käytännössä aina lapselle nöyryyttävää. Tämän takia tarkastuksen toteuttamistapa on harkittava aina yksilöllisesti. Jos lapsen vaatteet on tarkastettava, lapsen tulisi saada itse riisuutua ison pyyhkeen tai kylpytakin alla siten, että hän voi suojata kehoaan eikä hänen alaston kehonsa tule laitoksen työntekijän tarkastelun alle. Pyyhkeen tai kylpytakin vaihtoehtona voidaan käyttää esimerkiksi suojaavia sermejä.

Koska tätä asiaa on käsitelty Ojantakasen perhekotiin tehdyllä tarkastuksella ja siitä laaditussa tarkastuspöytäkirjassa, minulla ei ole enää syytä tutkia asiaa enemmälti. Kiinnitän kuitenkin Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystyöntekijäyhtymä Soiten huomiota edellä sanottuun sen valvoessa jatkossa sijaishuollon järjestämistä.

3.2 Yhteydenpito lapseen

Lastensuojelulain 40 §:ssä säädetään velvollisuudesta ottaa lapsi huostaan ja järjestää hänelle sijaishuolto sekä 50 §:ssä sijaishuoltopaikan valinnassa huomioon otettavista perusteista.

Sijoitetulla lapsella on sijaishuollon aikana oikeus saada sijaishuoltopaikassa hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa. Sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on sijaishuoltopaikkaa valitessaan ja sijaishuoltoa järjestettäessä kiinnitettävä erityistä huomiota huostanoton tarkoituksen toteutumiseen eli siihen, että sijaishuoltopaikassa järjestettävät palvelut,

kasvatus ja huolenpito vastaavat niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanotonkin perusteena.

Lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on arvioitava edellä sanotun mukaisesti lapsen sijoituksen aikana koko ajan sitä, vastaako lapselle annettu sijaishuolto paikka hänen tarpeisiinsa. Sijoituksen aikana sijaishuollon valvonnasta ja sijaishuolto paikan järjestämisen hoidon ja huolenpidon laadun seuraamisesta vastaa käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä valvoo siten sijaishuollon tosiasiallista järjestämistä sekä erityisesti hänen tehtäviinsä kuuluu valvoa lapseen kohdistettuja rajoitustoimenpiteiden käyttöä sekä sijaishuolto paikan kasvatusmenetelmiä ja käytäntöjä.

Tässä tarkoituksessa sosiaalityöntekijän on varmistettava, että lasta kohdellaan asianmukaisesti ja siten, kuin lainsäädäntö edellyttää. Tämän takia lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee lastensuojelulain 29 ja 53 §:n mukaisesti tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti. Tapaamisten yhteydessä sijoitetulle lapselle on lastensuojelulain 53 §:n mukaan aina järjestettävä myös mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijäänsä muiden läsnä olematta sekä keskustella itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista sosiaalityöntekijänsä kanssa.

Sosiaalityöntekijän tehtävänä on pyrkiä osallistamaan lasta hänen omissa asioissaan. Tähän kuuluu olennaisena osana se, että lapsi sijoituspaikassaan kokee tulevansa kuulluksi ja kuunnelluksi. Lapsen tulee voida uskaltaa esittää omia mielipiteitään myös siinä tapauksessa, että ne ovat sijaishuollon järjestäjää tai sen toteuttajaa arvostelevia tai moittivia. Mikäli lapsi tuo esiin sijaishuoltoonsa liittyviä epäkohtia, sosiaalityöntekijän tulee selvittää ne välittömästi lapsen sijaishuolto paikan kanssa.

Saamassani selvityksessä todetaan seuraavaa: ”Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on valvonut sijaishuollon järjestämistä erittäin tiiviin yhteydenpidon avulla sijoituspaikkojen henkilökunnan sekä asiakkaan kanssa. Aktiivinen yhteydenpito on toteutunut puheluin ja tekstiviestein. Myös useiden tapaamisten avulla on tiiviisti valvottu sijaishuollon järjestämistä Ojantakan ja Nummelan sijaishuolto paikassa. Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisia on järjestetty sekä sijaishuolto paikassa että lastensuojelun toimipisteessä sekä lapsen äidin kotona. Tapaamisia on ollut erikseen lapsen kanssa sekä sijaishuolto paikan edustajan ja äidin kanssa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on pitänyt tiiviisti yhteyttä myös lapsen äidin kanssa. Molemmat sijaishuolto paikat ovat toimittaneet lapsen tilanteesta ajantasaiset raportit lastensuojelulle, joiden avulla sijaishuollon toteutumista ja lapsen tilannetta seurataan ja dokumentoidaan.”

Selvitykseen oli liitetty yksityiskohtainen selvitys siitä, miten kantelijaa oli tavattu ja miten häneen muuten oli pidetty (mm. puhelimitse) yhteyttä. Selvityksestä ilmenee myös sosiaalityöntekijän yhteydenotot kantelijan sijaishuolto paikkoihin.

Saamani selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, että sosiaalityöntekijä olisi laiminlyönyt laista ilmeneviä tehtäviään lapsen tapaamisissa. Tältä osin kirjoitus ei anna aihetta enempään.

3.3 Rajoitustoimenpiteiden ja sijaishuollon valvonta

3.3.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Lastensuojelulain 11 luvussa säädetään erikseen rajoitustoimenpiteistä sekä niiden käyttämisen edellytyksistä. Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttäminen tarkoittaa myös lapsen perustuslaissa (PL) ja ihmisoikeussopimuksissa turvattujen perus- ja ihmisoikeuk-

sien rajoittamista. Rajoitustoimenpiteillä puututaan muun muassa lapsen henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7 §), yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan (PL 10 §), sananvapauteen (PL 12 §), omaisuuden suojaan (PL 15 §) ja sivistyksellisiin oikeuksiin (PL 16 §).

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan vastuu lapsen edun turvaamisesta ja valvonnasta.

Lastensuojelulain 58 §:n 1 momentin mukaan sijoitetun lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja kasvuolojen järjestämisessä tulee noudattaa, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä on säädetty. Lapsen hoito ja kasvatustapa ovat tämän mukaan järjestettävä ja lasta kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Lastensuojelulain 79 §:ssä on säädetty sijaishuollon valvonnasta ja siihen liittyvistä tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä. Pykälän 3 momentin mukaan, jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltopaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltopaikkaan sijoittaneille kunnille.

3.3.2 Asiakirjoista ilmeneviä tietoja

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Soiten selvityksestä sekä kantelijan ja sosiaalityöntekijän välisestä yhteydenpidosta tehdyistä kirjauksista ilmenee käytettävissäni olleista asiakirjoista seuraavaa.

Soiten selvitys

"Lapseen kohdistuvia rajoitustoimenpiteitä on täytäntöön pantu harkiten ja vain lain määräämissä puitteissa (LSL 66 §). Rajoitustoimenpiteitä on käytetty ainoastaan äärimmäistä huolta herättävissä tilanteissa, joissa on täytynyt toimia lapsen oman turvallisuuden takaamiseksi. Rajoitustoimenpiteitä henkilötarkastuksen ja -katsastuksen osalta on sekä Ojantakasen perhekodissa että Nummelan nuorisokodissa suoritettu vain, mikäli on ollut vahva syy epäillä, että asiakkaalla on hallussaan ylimääräisiä, hänelle haitallisia ja sijaishuoltopaikassa kiellettyjä, aineita tai esineitä, tai tilanteissa, joissa asiakas on ollut sekavan ja päihtyneen oloinen. Suoritetut henkilötarkastukset ovat kantelijan päihdeongelman, huolen ja lapsen turvaamisen kannalta olleet välttämättömiä toimenpiteitä. Rajoitustoimenpiteiden toteuttamisista on käyty useita keskusteluja, joissa tilannetta ollaan arvioitu. Kantelija on myös itse, useammin kuin kerran, toivonut rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Kantelijaan kohdistettuja yhteydenpidon- ja liikkumisvapauden rajoituksia on toteutettu vain, kun tilanteen on todettu päihdeiden sekakäytön osalta olevan hyvin kriittinen ja kantelija on pitänyt suojata itseensä kohdistuvalta erittäin vahingolliselta päihdeiden sekakäytöltä. Joissain tapauksissa lastensuojelu on päättänyt myös jatkaa rajoitustoimenpidettä, mikäli tämä on ollut kantelijan tilanteen turvaamisen kannalta perusteltua. Rajoitustoimenpiteiden jatkamisen on tällöin katsottu olevan välttämätöntä kantelijan turvaamiseksi eikä tältä osin sijaishuoltopaikan asettama viikon mittainen rajoitustoimenpide ole ollut riittävä. Rajoituspäätökset ja niihin mahdollinen lastensuojelun tekemä jatkopäätös, on tehty tiiviisti keskustellen ja harkiten niin sijaishuoltopaikan henkilökunnan kuin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, johtavan sosiaalityöntekijän ja tarvittaessa vastualuejohtajan arvioissa tilanteen vakavuutta. Kantelijan mielipide on aina kuultu ja hänen kanssaan on niin sijaishuoltopaikan kuin sosiaalityöntekijänkin osalta käyty useita kasvatus- ja päihdekeskusteluja. Tiiviillä yhteydenpidolla ja jatkuvalla vuoropuhelulla (viitaten yllämainittuihin yhteydenpitoihin) nuoren asioissa, on valvottu rajoitustoimenpiteiden käyttöä."

Kirjaus kantelijan tekstiviestistä sosiaalityöntekijälle 26.8.2018

"Kalevassa oli pitkä juttu Pohjolan poikakodista, johon oli tehty 2 päivän tarkastus, jossa oli monia asioita, mitä tapahtuu myös täällä (Ojantakanen) mitä laki ei salli. Kuten tämä ja esimerkiksi se, että ei saa puhelinta, jos ei tee siivouksia tai talon töitä loppuun, mikä on mun mielestä yhteydenpidon rajoittamista, jota ei saa käyttää rangaistuksena. Tällä ei myöskään saa liikkua perhekodin alueen ulkopuolella itsenäisesti. Tuossa lehtijutussa mainittiin myös "kirjoitustehtävistä" joka tarkoittaa, että pitää olla omassa huoneessa tunti ja kirjoittaa esim. kouluaikana tapahtuneesta riitatilanteesta oma näkemys tapahtumien kulusta. Vaikka se kirjoittaminen kestäisi vain 5 min., niin joudut olemaan tunnin yksin huoneessa yksin. Se on periaatteessa eristämistä, vaikka ovi ei olekaan lukossa. Minulle on kahdesti tehty henkilötarkastus, jolloin olen joutunut täysin alasti pyörähtämään kahden ohjaajan edessä eikä ole annettu mitään pyyhettä. Täällä käytetään myös "joukkorangaistuksia" joista mainittiin myös tuossa pohjolan poikakotia koskevassa lehtijutussa. Yksi hyvä esimerkki on, että jos jätät vahingossa telkkarin päälle, niin kukaan nuorista ei saa loppupäivänä katsoa sitä. Näihin asioihin varsinkin tuohon henkilötarkastus asiaan olisi kiva saada muutos. t. [kantelijan nimi]."

Sosiaalityöntekijän vastaus kantelijalle

"Hei, hyvä kun toit näitä asioita esiin. Tämä on meillä käsittelyssä. T. [sosiaalityöntekijä nimi]"

Kirjaus 3.9.2018: sosiaalityöntekijän puhelu kantelijan kanssa

"Kantelija haluaa keskustella tekstiviestistä, jonka aiemmin lähetti. Viestissä toi esiin Ojantakasen rajoittamistoimenpiteitä ja sääntöjä, joita kantelija kyseenalaistaa. Keskustellaan eri tilanteista, joita kantelija Ojantakasessa on kokenut. Keskustelun perusteella ei noussut huolta kantelijan kohtelusta Ojantakasessa. Kerrotaan kantelijalle, että lastensuojelulla on tarkoitus selvittää laitosten käyttämiä rajoittamisia ja tarkastustoimenpiteitä sekä sääntöjä. Keskustellaan, että sääntöjen ei tule olla lapsia eikä nuoria nöyryyttäviä eikä myöskään simputusta. Kerrotaan kantelijalle, että henkilön- ynnä muiden tarkastusten tarkoitus on suojella nuorta. Tässä tapauksessa kantelijaa vakavalta päihteiden käytöltä. Jutellaan muutenkin kantelijan kuulumisista ja Ojantakasen arjesta. Kantelija kertoo, että Ojantakasessa sujuu ihan hyvin. Kantelija toivoo, että saisi pian kotilomia."

Kirjaus 6.2.2019: sosiaalityöntekijän puhelu kantelijan kanssa

"Soitto kantelijalle. Keskustellaan, että asiakassuunnitelman mukaisesti päivälomia kotiin voi alkaa suunnitella. Kantelija odottaa kovasti tapaavansa kavereita. Kantelija kertoo pysyneensä päihteettömänä ja lisää, että mm. Valmassa käyminen ja muu tekeminen tukevat päihteettömyyttä. Tyttökaverin kanssa kantelija pitää joka päivä tiiviisti yhteyttä. Kantelija kertoo odottavansa myös tyttöystävän tapaamista kovasti."

"Sosiaalityöntekijä ottaa puheeksi kantelijan oikeusasiamiehelle tekemän valituksen. Kantelija sanoo, että häntä tullaan kuulemaan asiasta jossain vaiheessa. Keskustellaan, että kantelijalla saa olla oma mielipide ja tuntemus rajoitustoimenpiteistä ja oikeus pitää puolensa niiden suhteen. Jutellaan, että kokemus tapahtuneesta on kantelijan oma ja hänellä on oikeus omaan kokemukseen ja sen esiintuomiseen. Kantelija sanoo, että tietyllä lailla ymmärtää tehdyn tarkastuksen mutta toivoo, että se olisi Ojantakasen perhekodin osalta hoidettu toisella tavalla. Sosiaalityöntekijä kertoo kirjanneensa elokuun 2018 lopulla käyneensä aiheesta keskustelun kantelijan kanssa. Kantelijalla oli tuolloin herännyt ajatuksia lastensuojelulaitosten rajoituksista ja toiminnasta laitoksissa tehtyjen tarkastusten ja niiden saaman julkisuuden takia. Sosiaalityöntekijä kertoo, että kyseisen keskustelun pohjalta ei herännyt huolta kantelijasta. Elokuussa on keskusteltu kantelijan kanssa myös siitä, että rajoitustoimenpiteillä on tarkoitus suojata kantelijaa päihteiden käytöltä. Kantelija sanoo ymmärtävänsä tämän myös. Sovitaan, että soitellaan sitten, kun kotilomia on laitettu kalenteriin."

3.3.3 Arviointi

Korostan ensinnäkin, että lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei ole lapselle rangaistus, vaan lastensuojelun tarkoituksena on suojella lasta ja samalla turvata lapselle mahdollisimman tavallinen lapsuus ja nuoruus.

Mikäli sijoittajakunta saa tietoa mahdollisista *epäkohdista* sijoittamansa lapsen sijaishuoltopaikkaan liittyen, sen on ryhdyttävä valvontavelvollisuutensa mukaisesti selvittämään asiaa. Sijoittajakunnan on selvitettävä lapsen olosuhteet sijaishuoltopaikassa muun muassa tapaamalla lasta ja hankkimalla asiasta muuta selvitystä. Sijoittajakunnan on tässä roolissaan arvioitava objektiivisesti ja itsenäisesti, kaikkeen saamaansa selvitykseen perustuen, mihin toimenpiteisiin sen tulee epäkohtailmoituksen johdosta ryhtyä ja millä tavoin sen tulee järjestää sijaishuoltoa lapsen edun huomioivalla tavalla.

Edelleen korostan, että sijoittajakunnan on siis arvioitava, mikä merkitys sen sijoittaman lapsen sijaishuoltopaikkaansa kohdistamalla arvostelulla on lapsen edun mukaisen sijaishuollon järjestämiseen. Toisaalta yhtä lailla sijoittajakunnan tulee arvioida, mikä merkitys sijaishuoltopaikan antamalla selvityksellä asiassa on.

Kantelija on minulle toimitettujen merkintöjen mukaan ilmoittanut 26.8.2018 sijoituskuntansa viranhaltijalle Ojantakasen käytännöistä, jotka rajoittivat kantelijan ja myös muiden sijoitettujen lasten liikkumista ja oikeutta yhteydenpitoon. Kantelija kertoi lisäksi henkilöntarkastuksiin liittyvistä riisuttamiskäytännöistä ja sijoitettuihin lapsiin kohdistuneista joukkorangaistuksista.

Sosiaalityöntekijä on 3.9.2018 asiakirjamerkintöjen mukaan luvannut kantelijalle, että asiaa ryhdytään selvittämään.

Minulle toimitetusta selvityksestä ei kuitenkaan ilmene mitenkään, että kantelijan esiintuomia asioita olisi ryhdytty selvittämään, eikä se, että niihin olisi puututtu sijoittajakunnan taholta. Korostan vielä uudestaan tässä yhteydessä, että sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos lapsi kertoo kokeneensa epäoikeudenmukaista, epäasiallista tai lainvastaista kohtelua sijoituspaikassaan. Asiaa on ryhdyttävä riittävästi selvittämään ottaen selvitystyössä huomioon lapsen etu, hänen mielipiteensä ja käsityksensä.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan vastuu lapsen edun turvaamisesta ja valvonnasta. Sijoittajakunta tai sosiaalityöntekijä ei siten voi siirtää järjestämis- ja valvontavastuutaan sijaishuoltopaikalle. Lastensuojelulain 79 §:n 3 momentissa sijoittajakunnalle puolestaan on asetettu erityinen ilmoitusvelvollisuus havaitsemistaan puutteista sijaishuoltopaikassa tai sen järjestämässä hoidossa ja huolenpidossa. Puutteista tulee ilmoittaa viipymättä sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossa oleville muille lapsia samaan sijaishuoltopaikkaan sijoittaneille kunnille. Tällaista ilmoitusta ei ainakaan saamani selvityksen mukaan kantelijan sijoittajakunta ole tehnyt.

Korostan, että olennaisen tärkeää sijoitettuihin olevien lasten hoidon asianmukaisen järjestämisen kannalta on, että kaikki viimeksi mainitussa säännöksessä mainitut valvonnasta vastaavat tahot saavat tiedon lapsen hoitoon ja huolenpitoon vaikuttavista sijaishuoltopaikan puutteista tai epäkohdista.

Pidän valvonnan puutteita ja laiminlyöntejä vakavina. Mielestäni sijoittajakunnan olisi tullut selvittää perusteellisesti kantelijan sille tekemän ilmoituksen johdosta Ojantakasen perhekodin kasvatuskäytäntöjä ja ryhtyä sijaishuollon järjestämisestä ja valvonnasta vastuussa olevana viranomaisena niihin toimenpiteisiin, joita lastensuojelulaissa sille on määrätty. Pidän menettelyn puutteita erityisen vakavina sen johdosta, että epäkohtien ilmoittajana on ollut huostaanotettu,

kodin ulkopuolelle sijoitettu, alisteisessa asemassa oleva lapsi, johon sijaishuoltoapaikan menettely on kohdistunut.

Kantelija on oikeutetusti voinut odottaa, että hänen ja tässä yhteydessä myös muiden sijoitettujen lasten lailla suojattuihin oikeuksiin puuttumisen asianmukaisuus ja lainmukaisuus selvitetään ja epäkohtiin puututaan. Koska hänen esittämiinsä vakaviin huolenaiheisiin ei ollut puututtu, on kantelija saattanut asian oikeusasiamiehen tutkittavaksi.

Totean tässä yhteydessä vielä, että Ojantakasen perhekotiin suoritetussa tarkastuksessa havaittiin lukuisia, myös samoja epäkohtia, joista kantelija oli ilmoittanut sosiaalityöntekijälleen (mm. lasten kohtelussa, laitoksen säännöissä ja rajoitusten käytössä). Pöytäkirja tarkastuksesta on toimitettu myös Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvelukuntayhtymä Soitelle.

4 TOIMENPITEET

Katson, että edellä kohdassa 3.3.3 esiin tuomani puutteet sijaishuollon ja rajoitustoimenpiteiden valvonnassa ovat saattaneet vaarantaa kantelijan laissa säädettyjä oikeuksia.

Siksi olen asian kokonaisarvioinnissa päätenyt siihen, että annan eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvelukuntayhtymä Soitelle huomautuksen vastaisen varalle sen laiminlyönneistä sijaishuollon ja erityisesti rajoitustoimenpiteiden valvonnassa.

Tässä tarkoituksessa lähetän mainitulle kuntayhtymälle jäljennöksen päätöksestäni.